

Positive Behavior Support (PBS)

Goed gedrag kun je leren!

HANDBOEK

CBS De Piramiden

plezier

respect

veiligheid

verantwoordelijkheid

Inhoud

Inleiding

PBS op C.B.S. De Piramiden

Mensen groeien van positieve aandacht en met deze insteek hebben wij gekozen voor "School Wide Behavior Support". Een schoolbrede aanpak die uitgaat van een positieve benadering en gezamenlijke verantwoordelijkheid. We werken gericht aan een positief schoolklimaat zodat gedragsproblemen worden voorkomen en het leren wordt bevorderd. Leerlingen weten welk gedrag van ze wordt verwacht.

Vanuit onze gemeenschappelijke waarden; respect, veiligheid en verantwoordelijkheid, bepaalt het schoolteam gezamenlijk welk gedrag van kinderen wordt verwacht.

Voor alle plekken in en om de school worden deze gedragsverwachtingen duidelijk benoemd en visueel gemaakt. De waarden zijn concreet verbonden met onze overkoepelende waarde; plezier!

De gedragsverwachtingen worden regelmatig geoefend en herhaald zodat de leerlingen precies weten wat er van hen wordt verwacht. Zo is het makkelijker om het gewenste gedrag te laten zien.

Om goed gedrag structureel aan te moedigen hebben we een beloningssysteem ontwikkeld dat door de hele school wordt gebruikt. De verhouding tussen positieve bekrachtiging van gewenst gedrag en het corrigeren van ongewenst gedrag is 4:1. De aandacht voor ongewenst gedrag wordt klein gehouden. Wanneer een leerling zich niet aan de gedragsverwachting houdt, volgt er een consequentie. Voor zowel leerlingen als leerkrachten is het duidelijk hoe die consequentie er uit ziet.

Het PBS team

Binnen de school is een PBS team samengesteld. In dit team zitten vertegenwoordigers uit alle geledingen van de school. Het PBS team stippelt de route van het PBS-proces samen met de PBS-medewerkers uit. Het PBS team komt een keer per maand bijeen. De planning is opgenomen in de jaarplanning.

Taakverdeling PBS team

Voorzitter = leerkracht
Notulist = leerkracht
PBS Coördinator / datamanager
Interne begeleider
Directeur

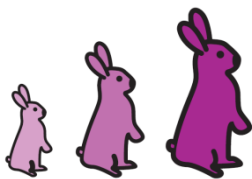
1. PBS Het schoolbrede niveau, de groene basis

In ons dagelijks onderwijs zijn wij vooral gericht op pro-actief pedagogisch handelen. Hierbij stimuleren wij in alle situaties gewenst gedrag bij alle leerlingen. Dit doen wij door:

1.1. Heldere gedragsverwachtingen in de gehele school te hanteren

Rond de drie basiswaarden; respect, veiligheid en verantwoordelijkheid, zijn verwachtingen ten aanzien van gewenst gedrag geformuleerd voor alle ruimtes in de school. Deze verwachtingen staan beschreven in de schoolmatrix (zie bijlage). De matrix wordt aan de start van ieder schooljaar in een teamvergadering opnieuw besproken en voor het schooljaar vastgesteld. Dit is gekoppeld aan "Onze 7" en de kanjerafspraken.

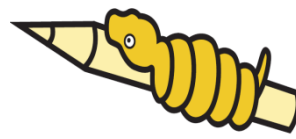
Onze "7":

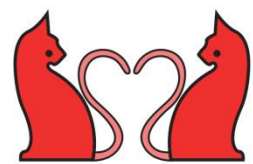
We wachten op onze beurt

We gebruiken onze tijd goed

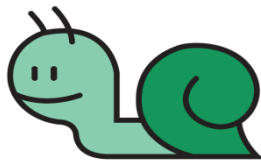
We zijn zuinig op alle spullen

We praten respectvol en zijn aardig

We praten zachtjes

We lopen rustig

We houden onze handen en voeten bij onszelf

De Kanjerafspraken:

1.2. Gedragsverwachtingen gevisualiseerd in alle ruimtes

De drie basiswaarden zijn gevisualiseerd op posters in alle algemene ruimtes van de school en in de klaslokalen. Daarnaast hangen er per ruimte afbeeldingen met door foto's uitgebeelde verwachtingen omtrent gewenst gedrag voor de betreffende ruimte.

1.3. Het systematisch aanleren van gewenst gedrag

Wekelijks wordt minimaal één keer per week een les gegeven rondom de verwachtingen gewenst gedrag uit de schoolmatrix. Deze lessencyclus wordt jaarlijks in een jaarplanning weergegeven en zit in de groepsmap. De voorbeeldlessen staan op de leerkrachtenschijf. Kern van de lessen is het voordoen van gewenst en ongewenst gedrag via rollenspel.

Het rollenspel bestaat uit de volgende stappen;

1. Gedragsverwachting bespreken; welke afspraken hebben wij in deze ruimte/ situatie, waarom is dat belangrijk en worden gekoppeld aan de schoolwaarden.
2. De leerkracht doet het gewenste gedrag voor. Bespreken; wat zag je, wat deed ik goed, doorvragen en wat nog meer...?
3. De leerkracht doet het ongewenste gedrag voor.
4. Bespreken; wat zag je, hoe moet het wel?
5. De leerkracht laat het gewenste gedrag zien.
6. Een aantal leerlingen laten het gewenste gedrag zien.

1.4. Het bekrachtigen van gewenst gedrag

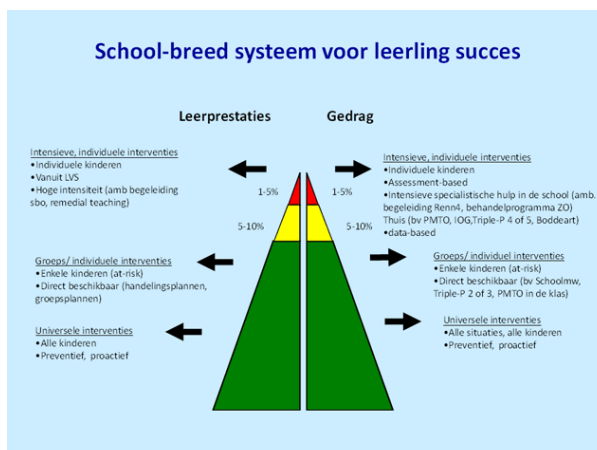
Het bekrachtigen van gewenst gedrag doen we op twee manieren.

Het geven van complimenten: gekoppeld aan de verwachtingen gewenst gedrag; 4:1. Complimenten rondom gedrag zijn concreet. Bijvoorbeeld *“Gert, wat heb jij je jas netjes opgehangen”*.

Het schoolbrede systeem van belonen van goed gedrag:

Voor het schoolbrede systeem van belonen van gewenst gedrag gebruiken we armbandjes. Alle teamleden bekrachtigen gewenst gedrag van leerlingen in alle ruimtes van de school. Het bekrachtigen gebeurt willekeurig en onvoorspelbaar: *‘Je weet nooit wanneer je een verrassing krijg’*. Het noemen van de reden van de beloning wordt gekoppeld aan de basiswaarden respect, veiligheid en verantwoordelijkheid helpt de leerlingen gedrag rondom de basiswaarden te automatiseren: *‘Wat goed dat je rustig door de gang loopt, dat is echt veilig!’*

De armbandjes worden centraal verzameld in de groep. Leerkrachten zorgen zelf voor een verzamelpunt in hun groep. De leerkracht houdt dagelijks op een groepslijst bij wie een armbandje heeft gekregen. De leerlingen sparen hiermee voor een individuele beloning. Daarnaast spaart de groep voor een groepsbeloning. De leerlingen en de groep kunnen kiezen uit de lijst van beloningen die samen met de groep is opgesteld.

1.5. Attentie signaal

In elke klas wordt een zelfde attentiesignaal gebruikt.

Dit is de “klank schaal”. Wanneer de leerlingen dit signaal horen wordt verwacht dat zij binnen 10 seconden “De vijf” laten zien;

1. Je ogen kijken
2. Je oren luisteren
3. Je mond is dicht
4. Je handen zijn stil
5. Je zit recht op je stoel

1.6. Ongewenst gedrag

Ongewenst gedrag wordt zoveel mogelijk geminimaliseerd door andere leerlingen complimenten te geven voor gewenst gedrag. Wanneer het gedrag ongewenst blijft gebruikt de leerkracht de reactieprocedure. Deze bestaat uit de volgende stappen;

1. De leerkracht loopt naar de leerling toe
2. Vraagt; “weet je nog wat de afspraak is?”
3. Herinnert de leerling; “dit is de afspraak”
4. Bied een keuze “of de consequentie of je laat nu gewenst gedrag zien”
5. Benoemt “de consequentie of goede keuze” .

Tijdens instructiemomenten wordt de verkorte procedure gedaan waarbij stap 2 wordt overgeslagen.

Met het team zijn consequenties gekozen waaruit de leerkracht kan kiezen, passend bij de leerling en het ongewenste gedrag (zie bijlage).

1.7. Data verzamelen

Alle incidenten worden door de leerkracht genoteerd in SWIS. Elke maand analyseert de datamanager de data die hieruit rolt. Dit wordt vervolgens besproken in het team en worden er interventies gepleegd waar nodig is.

1.8. Sociale veiligheid en preventie pesten

Bij ons op school spreken wij zo min mogelijk over 'pesten'. Wij benoemen dit als ongewenst gedrag dat door de ander zo wordt ervaren. In de sociale veiligheidslessen leren onze leerlingen een driestappenreactie om op ongewenst gedrag te reageren. Binnen deze stappen worden de leerlingen aangemoedigd weinig aandacht te geven aan probleemgedrag en dit zo snel mogelijk te laten uitdoven. Het juist reageren op ongewenst gedrag van medeleerlingen wordt hierin bekrachtigd. De 3 stappen zijn;

1. Stop; zeg duidelijk stop en gebruik daarbij je hand als gebaar. De hand kan in de bovenbouw weg worden gelaten. Het gaat dan om een krachtige houding.
2. Loop; loop weg uit de situatie
3. Praat; wanneer dit niet helpt ga je naar een maatje of de leerkracht

Bij alle leerlingen wordt deze routine aangeleerd zoals beschreven in het boekje Sociale veiligheidslessen in PBS. Jaarlijks wordt de Week van het Respect ingepland waarin hier extra aandacht wordt besteed.

Ook het team reageert op een duidelijke en eenvoudige manier op een melding van probleemgedrag. Door deze eenduidige reactieprocedure van teamleden wordt de kans op toekomstige incidenten verkleind.

Routine voor teamlid bij melding door een leerling van ongewenst gedrag:

1. Bekrchtig de leerling voor het melden van het probleemgedrag
2. Vraag naar wie, waar en wanneer
3. Zorg voor de veiligheid van de leerling
4. Vraag; "Heb je stop gezegd". Zo ja geef hiervoor een compliment
5. Vraag; "Ben je weg gelopen". Zo ja geef hiervoor een compliment

Routine na melding van ongewenst gedrag

1. Bekrchtig de leerling dat hij bereid is erover te praten
2. Vraag; "heeft...tegen jou gezegd dat je moest stoppen". Zo ja, hoe je daarop gereageerd?; oefen of bekrchtig
3. Vraag; "liep... weg". Zo ja hoe heb je daarop gereageerd?; Oefen of bekrchtig

1.9. Toezicht houden op het plein

Onze schooldag start met een flexibele inloop. Vanaf 8.20 uur, als het kaartje op de deur is omgedraaid, mogen leerlingen en ouders van alle groepen naar binnen. Voor wie buiten blijft lopen is de directeur op het plein. De leerkrachten staan bij hun klassendeur, om de leerlingen te verwelkomen. Andere personeelsleden staan in de openbare ruimtes om toezicht te houden. Tussen de eerste en de tweede bel om 8.25 uur verlaten de ouders de school.

Er is gescheiden pauze in de ochtend:

Groep 3 en 4 van 10.10 – 10.25

Groep 5,6,7,8 van 10.30 – 10.45

Er is een rooster gemaakt voor het gebruik van het voetbalveldje. Groep 8 mag gebruik maken van het hoefijzer.

Met een rood/groene kaart bij het raam van de kamer van de directeur wordt aangegeven of de kinderen op het veldje en het hoefijzer mogen.

Tijdens de ochtendpauze heeft één leerkracht pleinwacht en houdt actief toezicht. Dit houdt het volgende in;

- We bewegen op het plein en doen dit doelmatig. De route die we kiezen is willekeurig en gaat langs alle delen van het plein
- We kijken constant om ons heen en veranderen zichtbaar van kijkrichting
- We kijken niet alleen naar de spelletjes van de kinderen, maar ook naar het gedrag
- We luisteren om problemen te kunnen horen (boze stemmen, huilen, praten op klaagtoon, paniekgeluiden enz.)
- We kijken naar het grotere geheel, dus zoveel mogelijk leerlingen en activiteiten tegelijk
- We verbreden onze oplettendheid en kijken naar zoveel mogelijk richtingen
- We herkennen probleemgedrag en letten goed op voorspellende signalen
- We letten op de probleemplekken
- We gebruiken de tweeminutenregel
- We maken ook positief contact

De correctiestrategieën die we op het plein hanteren zijn:

- De reactieprocedure voor op het plein
  1. We nemen bij een correctie de leerling zoveel mogelijk apart en zullen de leerling nooit in verlegenheid brengen.
  2. We vertellen de leerling kalm, zakelijk en op neutrale wijze wat we gezien hebben en gaan niet in discussie.
  3. We vragen de leerling om te erkennen dat het gedrag ongewenst was en te omschrijven wat het gewenste gedrag had moeten zijn in deze situatie. Kan of wil de leerling dat niet, dan vertellen we het zelf en laten we de leerling het herhalen. We bespreken waarom we het belangrijk vinden dat de leerling zich aan deze gedragsverwachting houdt
  4. We geven de leerling de keuze tussen een consequentie of het opvolgen van de gedragsverwachting
  5. We laten de consequentie direct of zo snel mogelijk volgen, wanneer de leerling niet de juiste keuze maakt.
- De twee minutenregel:

Wanneer een toezichthouder niet binnen twee minuten probleemgedrag kan corrigeren, wordt de zaak ter afwikkeling doorgeschoven naar een ander tijdstip en/of ander teamlid. En als een leerling zich neerlegt bij een correctie of ander gevolg, dan mag het hele proces niet meer dan die twee minuten in beslag nemen.

1.10 Ouders

Het samenwerken met de ouders is een belangrijk onderdeel van PBS. De school ontwikkelt manieren om een positieve band met de ouders op te bouwen en met hen samen te werken vanuit gezamenlijke waarden en verwachtingen.

Alle ouders worden geïnformeerd over PBS op de algemene informatieavond, de website van de school, de schoolgids, de maandbrieven en het PBS bord bij de ingang van de school.

Daarnaast is er twee keer per schooljaar de gelegenheid om van een inloop gebruik te maken. De ouders ontvangen de uitnodiging per mail in de nieuwsbrief.

**O
N
Z
E

A
F
S
P
R
A
K
E
N**

KIJK EENS EVEN

NAAR ONZE ZEVEN

CONTRACT

Dit zijn onze regels .....

- **We praten respectvol en zijn aardig**
  - **We praten zachtjes**
  - **We zijn zuinig op alle spullen**
    - **We lopen rustig**
  - **We gebruiken onze tijd goed**
    - **We wachten op onze beurt**
- **We houden onze handen en voeten bij onszelf**

..... En dit onze Kanjerafspraken

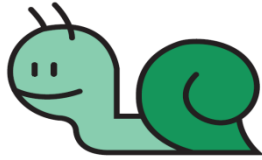
- **We vertrouwen elkaar**
- **We helpen elkaar**
- **Niemand speelt de baas**
  - **Niemand lacht uit**
  - **Niemand doet zielig**

***Ik houd mij aan bovenstaande regels en afspraken.
Daarom zet ik hieronder mijn handtekening.***

Plaats _____ Datum _____

Handtekening leerling   Handtekening leerkracht

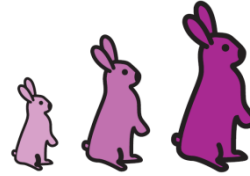
_____

We lopen rustig

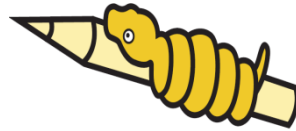
We houden onze handen en voeten bij onszelf

We wachten op onze beurt

We gebruiken onze tijd goed

We zijn zuinig op alle spullen

We praten zachtjes

Bijlage; Matrix gedragsverwachtingen in de algemene ruimtes

Ruimte	Veiligheid	Respect	Verantwoordelijkheid
Schoolbreed; De 7 regels	<p>We houden onze handen en voeten bij onszelf</p> <p>We lopen rustig</p>	<p>We praten zachtjes</p> <p>We wachten op onze beurt</p> <p>We praten respectvol en aardig</p>	<p>We zijn zuinig op alle materialen</p> <p>We gebruiken onze tijd goed</p>
Schoolplein kleuters	<p>We houden ons aan de pleinregels</p> <p>We zoeken hulp bij een leerkracht bij een conflict</p> <p>We vragen het wanneer je naar binnen wil</p> <p>We verlaten het plein alleen als je daar toestemming voor hebt</p>	<p>We houden ons aan de spelregels</p> <p>We zorgen dat anderen hun spel kunnen doen</p>	<p>We gaan op tijd naar binnen</p> <p>We helpen mee met opruimen tot het klaar is</p> <p>We laten iedereen meespelen</p>
Schoolplein 3-8	<p>We blijven op het plein</p> <p>We lopen met de fiets op het plein, via de hoofdingang</p> <p>We mogen we skeeleren voor schooltijd ; de stepjes zetten we bij de ingang neer</p> <p>We houden rechts aanwanneer we naar binnen gaan</p> <p>We laten wapens thuis</p>	<p>We gaan respectvol om met de natuur wanneer we in de struiken spelen en we blijven op de grond</p> <p>We laten iedereen meedoen</p> <p>We zijn eerlijk bij spelletjes</p> <p>We zorgen ervoor dan anderen hun spel kunnen doen</p>	<p>We gaan meteen naar binnen als de bel gaat</p> <p>We zoeken hulp bij een leerkracht wanneer er een conflict is</p> <p>We mogen alleen voetballen op het veldje</p> <p>We mogen alleen het veldje en de hoefijzer (groep 8) wanneer het 'boompje' op groen is</p>

			<p>We ruimen het speelgoed op waarmee we hebben gespeeld</p> <p>We gebruiken het spel materiaal waar het voor bedoeld is</p>
Fietsenstalling	<p>We lopen met de fiets aan de hand</p> <p>We zetten onze fiets op de afgesproken plek</p> <p>We verlaten het fietsvak als we onze fiets hebben weggezet</p>	<p>We komen alleen aan onze eigen fiets</p> <p>We zetten omgevallen fietsen rechtop</p>	
Toilet	<p>We gebruiken de toiletruimte waar die voor bedoeld is</p>	<p>We laten de toiletruimte schoon en netjes achter</p> <p>We gebruiken maximaal 2 papieren handdoekje per keer</p>	<p>We wassen onze handen na het toiletbezoek</p> <p>We spoelen het toilet door als we klaar zijn</p>
Hal / Kleutergang binnenkomst	<p>We lopen direct naar onze kapstok</p> <p>We kijken goed uit waar we lopen</p>	<p>We geven de anderen ruimte</p>	<p>We hangen onze spullen aan de kapstok (in de luizenzak) en nemen eten/drinken mee naar de klas</p> <p>We lopen direct naar de ruimte waar je heen moet</p>
Kleutergang (spelen/werken)	<p>We spelen op de afgesproken plaats</p>	<p>We laten elkaar rustig spelen</p>	<p>We ruimen op bij het opruimsignaal</p> <p>We ruimen onze eigen rommel op</p>
Hal werken	<p>We gaan rustig bij de tafel zitten</p> <p>We houden de looppaden vrij</p> <p>We nemen de kortste routes naar onze werkplek</p>	<p>We laten elkaar rustig werken</p> <p>We gebruiken tijdens het werken de fluisterstem</p> <p>We mogen elkaar aanspreken op het gedrag en dat nemen we serieus</p>	<p>We checken vooraf ons materiaal (daar hoort ook het halkaartje bij)</p> <p>We werken in de hal zo dicht mogelijk bij onze eigen groep, 2 van een groep per tafel</p> <p>We ruimen alle materialen weer netjes op</p> <p>We spelen op de grond op de matten</p>

			<p>We gebruiken het podium alleen voor optredens</p> <p>we gebruiken bij keuzewerken in de hal onze groepjes- en / of binnenstem.</p>
Speellokaal/ gymzaal	We gymmen alleen op de afgesproken plek	<p>We zitten bij de start van de gymles op de bank</p> <p>We zijn stil bij het stiltesignaal</p> <p>We zorgen dat de ander zijn spel/oefening kan doen</p>	<p>We zijn sportief</p> <p>We hebben gymkleding aan</p>
Kleedkamers gymzaal	We maken alleen gebruik van deodorant-rollers	<p>We houden tijdens het douchen het water in de doucheruimte</p> <p>We leggen onze spullen neer in de eigen afgesproken helft van de kleedkamer. De kleding houden we bij elkaar</p>	We douchen na de gymles vanaf halverwege groep 4
Speellokaal andere activiteit	We gebruiken de gymmaterialen alleen bij gym		<p>We gaan zitten op de afgesproken plaats</p> <p>We zetten alles weer op dezelfde plek terug</p>
De weg naar het speellokaal; kleuters	We lopen achter elkaar langs de muur		We gaan zitten op de bank

Bijlage; Matrix gedragsverwachtingen in de klas

	Waarde 1	Waarde 2	Waarde 3
Onderwijssituatie	Respect	Veiligheid	Verantwoordelijkheid
Algemeen (3-5 basisverwachtingen)	Groep 1 t/m 8 "de Zeven"	Groep 1 t/m 8 "de Zeven"	Groep 1 t/m 8 "de Zeven"
Instructie	Groep 1/2 <ul style="list-style-type: none"> Rode Bas + time-timer, niet storen Groep 3/4 <ul style="list-style-type: none"> We draaien de stoel naar het bord Je bent stil als de leerkracht praat Groep 5/6 <ul style="list-style-type: none"> Geef me de 5 +witte pet Groep 7/8	Groep 1/2 Groep 3/4 <ul style="list-style-type: none"> Je zit recht op je stoel Groep 5/6 <ul style="list-style-type: none"> Foute antwoorden bestaan niet Groep 7/8	Groep 1/2 Groep 3/4 <ul style="list-style-type: none"> Je spullen leg je klaar op tafel Bij een vraag steek je een stille vinger op Groep 5/6 <ul style="list-style-type: none"> Kladschrift +pen Groep 7/8
Binnenkomen en weggaan	Groep 1/2 <ul style="list-style-type: none"> Afscheid nemen in de gang, in de klas brengen Groep 3/4 <ul style="list-style-type: none"> De leerkracht begroet de kinderen Groep 5/6 <ul style="list-style-type: none"> Leerkracht bij de deur Groep 7/8 <ul style="list-style-type: none"> (binnenkomen en weggaan) groeten en staan bij ingang klaslokaal, kinderen groeten terug 	Groep 1/2 <ul style="list-style-type: none"> Kinderwagen Groep 3/4 <ul style="list-style-type: none"> We gaan rustig bij onze tafel zitten te lezen of we lopen naar de hal Groep 5/6 <ul style="list-style-type: none"> Eerste 5 minuten hoe zitten we erbij Groep 7/8 <ul style="list-style-type: none"> (binnenkomen) overzicht, looproute naar plek (weggaan) looproute naar deur Wachten op signaal leerkracht 	Groep 1/2 <ul style="list-style-type: none"> Kinderen zitten rustig op de stoel Groep 3/4 <ul style="list-style-type: none"> Je eten en je drinken hal je uit de tas en zet je op een plek waar dit voor bedoeld is Groep 5/6 <ul style="list-style-type: none"> Bij binnenkomst via Gynzy aangeven of je er bent Op de stoel zitten, boek erbij Groep 7/8 <ul style="list-style-type: none"> Doel(wat is het doel? Hoe kom je daar? Wat moet +proces)
Zelfstandig werken / spelen	Groep 1/2 <ul style="list-style-type: none"> Binnenstem Groep 3/4 <ul style="list-style-type: none"> We gebruiken onze 	Groep 1/2 <ul style="list-style-type: none"> Afgesproken plek Neem je stoel mee op de juiste manier Groep 3/4	Groep 1/2 <ul style="list-style-type: none"> Je pakt zelf de spullen die je nodig hebt Je ruimt alles

	<p>fluisterstem</p> <ul style="list-style-type: none"> • Is Bas op rood, an is de leerkracht bezig <p>Groep 5/6</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zie map, werken in de hal-> maatjeswerk + keuzewerktijd+ fluisterstem <p>Groep 7/8</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Je loopt alleen als het nodig is <p>Groep 5/6</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zie map, werken in de hal-> maatjeswerk + keuzewerktijd+ fluisterstem <p>Groep 7/8</p>	<p>zelf op</p> <p>Groep 3/4</p> <ul style="list-style-type: none"> • blokje op je tafel als je een vraag hebt • we kleuren onze taak af • we plakken een magneetje als de taak af is • we bewaren ons blokje in het vak <p>Groep 5/6</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zie map, werken in de hal-> maatjeswerk + keuzewerktijd+ fluisterstem <p>Groep 7/8</p>
Vragen om hulp	<p>Groep 1/2</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kring, stille vinger <p>Groep 3/4</p> <ul style="list-style-type: none"> • Is Bas groen, dan loopt de leerkracht de hulpronde of je komt als je vragen hebt bij de instructietafel <p>Groep 5/6 Groep 7/8</p>	<p>Groep 1/2 Groep 3/4</p> <ul style="list-style-type: none"> • Is het licht op rood, dan is je mond op slot • Groen, dan zachtjes overeggen <p>Groep 5/6</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bas, leerkracht-klas • Stoplicht • Foute antwoorden bestaan niet <p>Groep 7/8</p>	<p>Groep 1/2</p> <ul style="list-style-type: none"> • Eerst maatje • Dan leerkracht <p>Groep 3/4</p> <ul style="list-style-type: none"> • we bewaren ons blokje in het vak <p>Groep 5/6</p> <ul style="list-style-type: none"> • vinger is een vraag, geen antwoord • zelfst w. blokje <p>Groep 7/8</p>
Handvaardigheid	<p>Groep 1/2 Groep 3/4</p> <ul style="list-style-type: none"> • je bent aardig voor ekaar en geeft opbouwende kritiek <p>Groep 5/6 Groep 7/8</p>	<p>Groep 1/2 Groep 3/4</p> <ul style="list-style-type: none"> • je gebruikt het mteriaal waar het voor bedoeld is <p>Groep 5/6 Groep 7/8</p>	<p>Groep 1/2 Groep 3/4</p> <ul style="list-style-type: none"> • je ruimt je spullen op <p>Groep 5/6</p> <ul style="list-style-type: none"> • zuinig op de spullen • je laat je werkplek schoon achter <p>Groep 7/8</p>
Eet en drinkmomenten	<p>Groep 1/2</p> <ul style="list-style-type: none"> • Je begint pas met eten n het liedje <p>Groep 3/4</p> <ul style="list-style-type: none"> • Je pakt je eigen eten en drinken • Afval van fruit in de bak <p>Groep 5/6 Groep 7/8</p>	<p>Groep 1/2</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tas onder de stoel • Eerst eten en drinken <p>Groep 3/4</p> <ul style="list-style-type: none"> • Je gaat per groepje je eten en drinken pakken <p>Groep 5/6</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gefaseerd eten en drinken halen • We eten en drinken in de klas bij de tafel 	<p>Groep 1/2</p> <ul style="list-style-type: none"> • Je laat rustig iemand eten en drinken • bij knoeien zelf opruimen • tas terug in de mand <p>Groep 3/4</p> <ul style="list-style-type: none"> • je zit aan je eigen tafel te eten en te

		Groep 7/8	<p>drinken</p> <ul style="list-style-type: none"> • je maakt zelf je tafel schoon als je knoeit • je drinkt eerst en eet dan <p>Groep 5/6</p> <ul style="list-style-type: none"> • direct naar buiten als de bel gaat • we stoppen restafval in de tas <p>Groep 7/8</p>
Wc-gebruik	<p>Groep 1/2 Groep 3/4</p> <ul style="list-style-type: none"> • je gebruikt de wc waar die voor bedoeld is <p>Groep 5/6 Groep 7/8</p> <ul style="list-style-type: none"> • vlot terug, voor de volgende 	<p>Groep 1/2 Groep 3/4 Groep 5/6 Groep 7/8</p> <ul style="list-style-type: none"> • rustig lopen, WC eend pakken (7) + op tafel leggen 	<p>Groep 1/2 Groep 3/4 Groep 5/6</p> <ul style="list-style-type: none"> • half uur na binnenkomst niet • tijdens instructies niet <p>Groep 7/8</p>
Vrije keuze momenten / spel	<p>Groep 1/2</p> <ul style="list-style-type: none"> • Binnenstem <p>Groep 3/4 Groep 5/6 Groep 7/8</p>	<p>Groep 1/2</p> <ul style="list-style-type: none"> • Afgesproken plek • Neem je stoel mee op de juiste manier <p>Groep 3/4 Groep 5/6 Groep 7/8</p>	<p>Groep 1/2</p> <ul style="list-style-type: none"> • Je pakt zelf de spullen die je nodig hebt • Je ruimt alles zelf op <p>Groep 3/4 Groep 5/6 Groep 7/8</p>
Kring	<p>Groep 1/2</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bij vragen vinger opsteken <p>Groep 3/4</p> <ul style="list-style-type: none"> • (vertelkring) vuist naar voren is een vraag over een verhaal • Je luistert naar elkaar • (instructiekring) kinderen met een verlengde instructie gaan zitten in een hoefijzervorm • We luisteren naar elkaar <p>Groep 5/6 Groep 7/8</p>	<p>Groep 1/2</p> <ul style="list-style-type: none"> • Meegebrachte spullen/knutselwerk op de kast <p>Groep 3/4</p> <ul style="list-style-type: none"> • Je zit op 4 poten, twee voeten op de grond • (instructiekring) als je de opdracht begrepen hebt of klaar bent, mag je uit de kring gaan <p>Groep 5/6 Groep 7/8</p> <ul style="list-style-type: none"> • Je tilt je stoel op, met het zitvlak naar jezelf gericht 	<p>Groep 1/2</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pas na eerste half uur op school naar de wc <p>Groep 3/4</p> <ul style="list-style-type: none"> • (Vertel- en tekenkring) In de kring mag je vertellen of je kiest ervoor bij je tafel te tekenen of te schrijven • (instructiekring) je kiest de instructiekring zelf, Is je iets moeilijk vindt) <p>Groep 5/6</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • Iedereen kan elkaar zien en horen 		Groep 7/8 <ul style="list-style-type: none"> • (geen benzine) • Degene die praat heeft het ... in zijn hand • Je hebt een actieve luisterhouding • Je kijkt en reageert gepast
Stilte signaal "geluid"			

Bijlage; Lesformulier

Lesformulier Goed-Gedrag-les PBS

<p>De basiswaarde: Respect/verantwoordelijkheid</p> <p>Ruimte of lessituatie: Instructie</p> <p>De gedragsverwachting(en):</p> <ul style="list-style-type: none"> • We luisteren en kijken naar de leerkracht • We luisteren naar elkaar • We zitten rustig op onze stoel aan onze tafel • We doen actief mee <p>Groep: 1 t/8</p>

1= Goed voorbeeld

Groep voorbereiden	<p>We gaan oefenen .</p> <p>Ik ga het nu een keer goed voordoen.</p> <p>Letten jullie maar goed op hoe ik het goed voor doe.</p>
'Modellen'	
Nabespreken	<p>Wat zagen jullie wat ik goed deed? Inderdaad heel verantwoordelijk. Bekrachtig goede antwoorden!</p>

2= Fout voorbeeld (doet de leerkracht altijd zelf!)

Groep voorbereiden	Ik ga het helemaal fout voordoen. Let nog een keer op wat ik allemaal fout doe.
Fout voordoen	
Nabespreken	<p>Wat zagen jullie mij fout doen? Waarom moet dat? Is dat verantwoordelijk?</p> <p>Bekrachtig goede antwoorden!</p>

3= Goed voorbeeld

Groep voorbereiden	Nu ga ik het nog een keer goed voordoen. Let nu nog een keer op wat ik goed doe.
'Modellen'	Zie boven
Nabespreken	Zie boven

4= Leerlingen oefenen

Groep voorbereiden	<p>Nu mag een van jullie laten zien hoe je op een verantwoordelijke manier ..... wil jij het even voordoen? Fijn!</p> <p>Complimenteer het kind dat het voor wil doen! (leerkracht kiest kind)</p> <p>Letten jullie goed op wat (naam kind) allemaal goed doet. Complimenteer het kind dat het voor wil doen! (leerkracht kiest kind)</p> <p>Letten jullie goed op wat (naam kind) allemaal goed doet.</p>
Kind doet het op de juiste wijze voor	Kind doet het voor.
Nabespreken	<p>Ik zag .. dit goed doen. Wat zagen jullie (naam kind) goed doen?</p> <p>Bekrachtig goede antwoorden!</p> <p>In de komende week ga ik extra letten op Ik weet dat jullie dit allemaal kunnen. En... je weet nooit wanneer je een verrassing krijgt!</p>

Bijlage; Afspraken en verwachtingen systematisch toezicht voor het schoolplein

Veiligheid	Verantwoordelijkheid	Respect
<ul style="list-style-type: none"> • Hou handen, voeten en eigendommen bij je • Blijf in het gedeelte waar je hoort te zijn	<ul style="list-style-type: none"> • Gehoorzaam direct de aanwijzingen van de leerkracht • Gebruik de materialen waar ze voor bedoeld zijn • We zijn zuinig op onze spullen • Ga naar de leerkracht als er hulp nodig is	<ul style="list-style-type: none"> • We zijn respectvol en praten aardig over elkaar • We houden ons aan de spelregels • We gedragen ons sportief • We helpen een ander waar nodig
<p>Ga voor de volgende gebeurtenissen naar de leerkracht en vraag om hulp</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Als iemand iets doet wat niet veilig is 2. Als iemand gewond is 3. Als iemand iets doet wat niet goed is (pesten, vernielen) 4. Als er gevochten wordt 5. Als je ziet dat er een vreemde op het schoolplein loopt of steeds vlak bij de school 6. Als je kapot speelmateriaal ziet 7. Als je iets ziet of vindt dat niet in de school of op het schoolplein hoort		

Ruimte	Klein probleemgedrag	Consequenties
Alle ruimtes	Overtreden van de 7 Verstoren van de les/activiteit Opruimen Onacceptabel gedrag digitale middelen	<ul style="list-style-type: none"> ○ Schrijftaak ○ Verlies van privilege ○ Persoonlijke instructie ○ Bespreking met leerling ○ Kiezers; op de rand van de zandbak
	Groot probleemgedrag	Consequenties
Alle ruimtes	Herhaaldelijk overtrede Fysiek geweld Herhaaldelijk klein probleemgedrag Herhaaldelijk negeren reactieprocedure	<ul style="list-style-type: none"> ○ Schrijftaak ○ Verlies van privilege ○ Time-out ○ Contact met ouders ○ Verwijdering/ naar de directeur / collega ○ Plaatsing bij een andere collega ○ Schade herstellen/vergoeden ○ Nablijven ○ Persoonlijke instructie ○ Sorrybrief ○ taakstraf

Bijlage; Consequenties

Bijlage : Klassenorganisatie checklist PBS

Naam leerkracht:

datum:

1 =goed in orde 2 =nog niet helemaal in orde 3 = helemaal niet in orde (werkdoel)

Bureau leerkracht	1	2	3	prioriteit
De tafel staat op een handige plek				
Er zijn duidelijke regels over wat leerlingen aan mijn tafel mogen				
Als ik aan mijn tafel zit kan ik de hele klas overzien				
Ik gebruik mijn tafel als bureau				
Mijn tafel is geordend				
Ik heb een instructietafel en een bureau				

Kasten voor materialen	1	2	3	prioriteit
Materialen die vaak worden gebruikt zijn goed te bereiken				
Kinderen kunnen de methodematerialen goed vinden en pakken				
Materialen die ik zelden gebruik zijn op een handige plek (buiten de klas) opgeslagen				
De klas is zo ingericht dat kinderen materialen kunnen pakken zonder anderen lastig te hoeven vallen				

Procedures aan het begin van de lessen	1	2	3	prioriteit
---	----------	----------	----------	-------------------

Er is een duidelijke afspraak/ routine voor de leerlingen wat ze doen als ze binnenkomen bij de start van de dag				
Ik sta bij de deur om leerlingen te ontvangen				
Er is rust bij de start van de dag				

Algemene procedures in de klas	1	2	3	prioriteit
Leerlingen weten wat zij mogen doen als ze klaar zijn met werk				
Er zijn duidelijke afspraken over het pakken van nieuw schrijfgerei				
Tijdens zelfstandig werken hebben de leerlingen hun materialen beschikbaar				
Er is een duidelijke procedure voor het naar het toilet gaan				
Er is een duidelijke procedure voor het weg gaan uit het lokaal				
Met de leerlingen worde handige looproutes door de klas regelmatig geoefend				

Procedures voor zelfstandig werken	1	2	3	prioriteit
Zelfstandig werkregels zijn helder voor de leerlingen				
Leerlingen weten wanneer ze mogen rondlopen en wanneer niet				
Leerlingen weten hoe ze hulp kunnen vragen				
Leerlingen weten wanneer ze stil moeten zijn of zachtjes mogen overleggen				

Overgangen	1	2	3	prioriteit
De klas loopt rustig naar andere plekken in de school				
Lesovergangen zijn voorspelbaar voor leerlingen				
Er zijn regelmatig energizers/ontspanmomenten ingepland tussen lessen				
Lesovergangen nemen weinig tijd en verlopen rustig				

Procedures aan het einde van de lesperiode (basisscholen)	1	2	3	prioriteit

Er is een vast stilte- en aandachtssignaal				
Leerlingen reageren direct op de signalen				
Er is een procedure voor de afsluiting van de schooldag				
Ik sta bij de deur om de leerlingen gedag te zeggen aan het eind van de schooldag				

Huiswerkbeleid	1	2	3	prioriteit
Er is een algemeen protocol voor het maken van huiswerk				
Er is eenduidigheid rondom agendagebruik van leerlingen				
Huiswerk wordt op ene vast moment ingeleverd/ besproken				
Ik hou bij hoe leerlingen hun huiswerk maken/ leren/inleveren				
Ik heb een vaste aanpak voor het niet maken van huiswerk				
Ik gebruik een bekrachtiging voor het maken van huiswerk				

Procedures bij ongewenst gedrag	1	2	3	prioriteit
Er zijn duidelijke gedragsverwachtingen in mijn klas				
Er zijn duidelijke afspraken over mobiele telefoon gebruik in mijn klas				
Er zijn duidelijke consequenties op het overtreden van gedragsverwachtingen				
Er is een procedure voor het uit de klas sturen van leerlingen				
Leerlingen kennen deze procedure (de procedure wordt geoefend)				

Procedures voor computergebruik	1	2	3	prioriteit
Leerlingen weten wanneer en hoe lang zij mogen computeren				
Ik heb duidelijke gedragsverwachtingen voor het werken aan de computer				

Procedures voor afzonderen van leerlingen	1	2	3	prioriteit
Er is een procedure voor leerlingen die beter in een rustige omgeving werken				

Er/ zijn is een vaste plek(ken) voor leerlingen die beter in een rustige omgeving werken				
Er is een procedure voor het uit de klas sturen van leerlingen				

Contact opnemen met ouders	1	2	3	prioriteit
Ik gebruik procedures voor het onderhouden van een positief contact met ouders				
Ik gebruik procedures voor oudercontact over problemen van een leerling				

Bijlage : checklist waarborgen groene basisniveau PBS

Checklist voor waarborgen **groene universele basisniveau**: SWPBS:

Zijn de volgende dingen aanwezig	Ja	Nee	opmerkingen
KAN de leerling de taak die verwacht wordt uitvoeren?(niet te moeilijk, te makkelijk of te saai?)			
Jouw verhouding naar de leerling is 4:1 (positivo's-Negativo's)			
Je gebruikt neutrale, concrete opmerkingen: 'ik zag dat, ik merk dat', en niet: 'ik ben heel blij als..., ik ben teleurgesteld in...'			
Je maakt per nieuwe situatie duidelijk welk gedrag je verwacht van leerlingen			
Je oefent gedragsverwachtingen die nog moeilijk zijn extra met leerlingen en/ of de hele groep			
Je geeft korte, concrete instructies (concreet taalgebruik)			
Je reageert alleen op leerlingen die een vinger op gestoken hebben			
Je negeert voor de beurt praters			
Je bekrachtigt voortdurend de leerlingen die gewenst gedrag vertonen			
Je minimaliseert de aandacht voor ongewenst gedrag			
Je last regelmatig energizers in tussen intensieve lesmomenten			
Je blijft uit een machtsrijd: gebruik van woorden als: hoe dan ook, ik snap dat je... toch...			
Je corrigeert door de leerling de gedragsverwachting te laten herhalen en daarna een keuze te geven			
Je geeft regelmatig een positief bericht naar ouders over de leerlingen			
Consequenties op ongewenst gedrag zijn duidelijk voor de leerlingen			
Je gebruikt regelmatig de schatkoffer om leerlingen extra te stimuleren bij het leren van gewenst gedrag			

Borging van SWPBS op klasniveau

- A. Doel: **80%** van alle leerkrachten hebben het groene basisniveau van PBS in hun dagelijks pedagogisch handelen geautomatiseerd in de klas en 80% van de SWPBS-basis is geborgd in de klassenorganisatie, klasinrichting en het klassenmanagement. Er zijn 6 onderdelen waarop 80-% het streven is:
1. Heldere gedragsverwachtingen
  2. Visualiseren waarden en gedragsverwachtingen
  3. Aanleren gedrag in gedragslessen
  4. Bekrachtigen
  5. Minimale aandacht besteden aan ongewenst gedrag en reactie-procedure en consequenties bij ongewenst gedrag
  6. Klassenorganisatie,management en rinrichting
- Norm/richtlijnen voor analyse:
- 75- 80% = basisinterventie niveau
  - ≤75% = intensief interventieniveau
  - ≤50% = zeer intensief arrangement
- B. Verzamelen van gegevens: Klassenconsultaties door de PBS-medewerker (zie protocol klassenconsultaties PBS)
- C. Registreren van gegevens: De gegevens van de klassenconsultaties worden geregistreerd in een excelbestand. Er komt een teamoverzicht en een leerkracht overzicht waarop in 3 kleuren wordt aangegeven wat gezien is op alle observatie-onderdelen:
- groen= voldoende aanwezig
  - blauw= goedaanwezig
  - geel= - niet gezien of onvoldoende aanwezig
- Tevens wordt in percentages per 3 onderdelen aangeven hoeveel zichtbaar was tijdens de observatie. En tenslotte wordt een percentage gegeven van de gehele kijkwijzerlijst.
- D. Analyseren en interpreteren van de gegevens:
1. De directie, Onderwijskundig begeleider en de PBS-medewerker interpreteren en analyseren de gegevens. Bepaald wordt waar eventueel nogmaals een observatie nodig is door de Onderwijskundig begeleider of PBS-medewerker (wanneer minder dan 50% zichtbaar is op 1 of meer van de 3 onderdelen).
  2. Leerkrachten die minder dan 75% hebben laten zien tijdens het observatiemoment hebben een vervolggesprek met de Onderwijskundig begeleider.
  3. Leerkrachten die minder dan 50% hebben laten zien op het totaal van de 6 onderdelen worden uitgenodigd voor een gesprek met de directie.
  4. Onderdelen die schoolbreed meer dan onder de 75-80% rood scoren: verbeterplan gericht op hele team.
- E. Het nemen van beslissingen: maken van een verbeterplan:
- De Onderwijskundig begeleider bespreekt de analyse met leerkrachten en houdt een kort gesprek. Doel van deze gesprekken is: inzicht vergroten in eigen handelen leerkracht. Aansluiten bij de leerstijl en de persoonlijke ontwikkeling van de leerkracht door de leerkracht zelf een plan te laten bedenken voor verbetering. Het verbeterplan duurt maximaal **3 maanden**. Vervolgens volgt een nieuwe observatieronde en indien nodig een

verlengde verbeterperiode van nogmaals drie maanden. Binnen het team kunnen leerkrachten die tussen de 50-70% van PBS in hun automatisch handelen hebben aan elkaar gekoppeld worden en kan een gezamenlijk verbeterplan opgesteld worden. De directie houdt de gesprekken met leerkrachten die minder dan 50% hebben laten zien van de PBS-basisnorm ;doel is dieper in te gaan op wat de onderliggende oorzaak mogelijk is (weerstand tegen PBS?) en wat de leerkracht nodig heeft aan nbegeleiding en wat hij/zij zelf gaat doen om het PBS- basishandelen in de vingers te krijgen.

Borging SWPBS-basisniveau schoolteam: interventies op 3 niveaus:

